

Mokslinė konferencija

PRŪSISTIKA IR BALTŲ ISTORINĖ KALBOTYRA

Profesoriaus Vytauto Mažiulio gimimo šimtmečiui

Vilniaus universitetas
2026 m. spalio 8–9 d.

Pranešimų tezės

Conference

OLD PRUSSIAN STUDIES AND BALTIC HISTORICAL LINGUISTICS

On the 100th Birthday of Professor Vytautas Mažiulis

Vilnius University
October 8–9, 2026

Book of abstracts

Filologijos
fakultetas

Mokslinė konferencija
PRŪSISTIKA IR BALTŲ ISTORINĖ KALBOTYRA
Profesoriaus Vytauto Mažiulio gimimo šimtmečiui

2026 m. spalio 8–9 d.
Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto K. Donelaičio auditorija

Organizacinis komitetas:

- Marvin Dolhem
- Vytautas Rinkevičius
- Miguel Villanueva Svensson

Pranešimų tezės

Parengė:

- Marvin Dolhem
- Vytautas Rinkevičius

Conference
OLD PRUSSIAN STUDIES AND BALTIC HISTORICAL LINGUISTICS
On the 100th Birthday of Professor Vytautas Mažiulis

October 8–9, 2026
Vilnius University, Faculty of Philology, K. Donelaitis Room

Organizing Committee:

- Marvin Dolhem
- Vytautas Rinkevičius
- Miguel Villanueva Svensson

Book of abstracts

Edited by:

- Marvin Dolhem
- Vytautas Rinkevičius

eISBN: 978-609-07-1280-1

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

TURINYS / CONTENTS

PASCAL AHLFELDT, Recovering palaeographic distinctions in the Basel Epigram using pre-trained vision transformers
5

DIEGO ARDOINO, A matter of perspective: on the interpretation of a purported Old Prussian proverb in Thurneysser (1583)
6

HARALD BICHLMEIER, On the role of the Baltic languages in the *Etymological Dictionary of Old High German*
7

GRASILDA BLAŽIENĖ, Keletas įžvalgų dėl įdomesnių prūsiškų žodžių
8

ADRIANO CERRI, JŪRATĖ LUBIENĖ, DALIA PAKALNIŠKIENĖ, Nemotyvuotieji šiaurės žemaičių patarmės kūno dalių pavadinimai
9

PIETRO U. DINI, *Ecdotica pruthenica*: prūsų Enchiridiono kritinio leidimo klausimu
10

MARVIN DOLHEM, The nominative singular of the *ja*-stems in Old Prussian
11

VIDAS GARLIAUSKAS, Dvinariai prūsų įvardijimai
12

JOLANTA GELUMBECKAITĖ, ADRIANO CERRI, HENRIK HORNECKER, Old Lithuanian Valency Patterns and Alternations in the PaVeDa Database
13

SANDER VAN HES, Balto-Slavic imperfective **-jā-*
14

PAVAO KRMPOTIĆ, The Indo-European Perfect and the Balto-Slavic Present
16

VIKTORIA REITER, On Old Prussian *teansis* ‘Deysel’
17

VYTAUTAS RINKEVIČIUS, *Monumenta Prussica Helsingiensia* – primirštas prūsistikos šaltinis
19

SOFIYA SMUROVA, More forms, fewer functions? Infinitive typology in Old Prussian and its Baltic parallels
20

MINDAUGAS STROCKIS, Raidės *á* su akūto ženkle reikšmė XVI amžiaus lietuviškuose spaudiniuose
21

BONIFACAS STUNDŽIA, Deminutyvai Viliaus Kalvaičio Prūsijos lietuvių dainų rinkinyje, palyginti su Liudviko Rėzos sukaupytų dainų deminutyvais
22

PĒTERIS VANAGS, Divdabji ar *-dam-* 16.-19. gadsimta latviešu rakstos un gramatikās
24

MIGUEL VILLANUEVA SVENSSON, Old Prussian *bēi* ‘was’
25

VUK VUKOTIĆ, ERIKA SAUSVERDE, The political stakes of Baltic-Slavic language
visualizations
26

ARNAS ŽEMAITIS, MANTAS ŽEMAITIS, Prūsų III katekizmo diftongoidų oū ir eī rašybos ir
tarimo ypatumai
27

Recovering palaeographic distinctions in the Basel Epigram using pre-trained vision transformers

The Basel Epigram occupies a central place in Old Prussian studies. Since the work of McCluskey (1975) and Schaeken (2007), several distinct hands have been identified within the manuscript, including the main hand of the Latin text and the hand responsible for the Old Prussian gloss. Recent advances in computer vision raise the question of whether such distinctions can also be recovered from the latent representations of large pre-trained neural networks.

This paper presents an exploratory study of the Basel Epigram using DINOv2, an open Vision Transformer trained on large image corpora. Individual manuscript lines were first segmented automatically using the open-source platform Kraken. Latent embeddings were then extracted for each line image and projected into a two-dimensional space using UMAP in order to investigate patterns of similarity within the manuscript. No task-specific training or supervision was applied.

The results of this study indicate that lines belonging to the glosses and related paratextual material form clusters that are distinct from those associated with the main manuscript hand. These groupings broadly correspond to palaeographic distinctions previously identified in the scholarly literature, despite the fact that the model was not trained on manuscript data and was provided with no information about scribal categories. More broadly, the findings suggest that pre-trained Vision Transformers may provide a useful foundation for manuscript analysis, the investigation of handwriting variation, and the study of scribal practices in historical Baltic corpora.

A matter of perspective: on the interpretation of a purported Old Prussian proverb in Thurneysser (1583)

As is well known, the study of Old Prussian linguistic monuments presents numerous challenges, which become particularly acute in the case of the so-called “minor linguistic monuments”. The complexity of these records, especially when preserved in manuscript form, calls for an approach that combines linguistic analysis with broader philological and interdisciplinary methodologies. This presentation offers a critical reassessment of competing interpretations of a purported Old Prussian proverb attested in Thurneysser (1583). While some scholars (Sjöberg 1969; Schmalstieg 1976; Kortlandt 1998; Danka 2003) have regarded the text as a genuine Old Prussian monument and attributed considerable linguistic and historical significance to it, Ardoino (2017), adopting a philological and sociolinguistic perspective, has argued that it is not Old Prussian but rather a distorted rendering of a well-known Lithuanian proverb. The discussion focuses on the methodological assumptions underlying these competing interpretations and on their implications for the study of the Old Prussian linguistic heritage.

References

- Ardoino, D. 2017. “Analisi filologica e linguistica del proverbio presunto prussiano antico di Thurneysser (1583).” In D. Ardoino and P. U. Dini (eds.), *Incontri baltistici in Pisa. Studi e saggi* (*Studia Baltica Pisana*, 2), 129–154. Novi Ligure: Joker Edizioni.
- Danka, R. I. 2003. “Przysłowie staropruskie w oświeceniu językoznawczym.” *Acta Baltico-Slavica* 27: 9–17.
- Kortlandt, F. 1998. “Two Old Prussian Fragments.” In A. Bammesberger (ed.), *Baltistik: Aufgaben und Methoden*, 115–119. Heidelberg: Carl Winter.
- Sjöberg, A. 1969. “Об одной древнепрусской пословице.” *Scando-Slavica* 15: 275–276.
- Schmalstieg, W. R. 1976. *Studies in Old Prussian: A Critical Review of the Relevant Literature in the Field since 1945*. University Park and London: The Pennsylvania State University Press.

HARALD BICHLMEIER
Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig
Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

On the role of the Baltic languages in the *Etymological Dictionary of Old High German*

Vytautas Mažiulis is best known among etymologists and lexicographers for his *Prūsų kalbos etimologinis žodynas* (1988–1997), now also accessible online in its 2013 version.

The counterpart to this dictionary for Old High German (OHG) is currently being written at the Saxon Academy of Sciences at Leipzig. In summer 2026, hopefully, vol. IX of the *Etymological Dictionary of Old High German* [*Etymologisches Wörterbuch des Althochdeutschen (EWA)*] containing the words from *tâen* till *ûzwurft* will hopefully be published.

The talk will shortly present the history of the dictionary and its macrostructure and microstructure. It will further show, what knowledge can be gained from an analysis of the volume:

- What proportion of the OHG words in the dictionary live on in today's standard German or in German dialects?
- How many of the words are loanwords?
- And from which languages?

The second part of the talk will look into the role of the Baltic languages in the *EWA*. As is generally known and accepted the Baltic (and Slavic) languages have a somewhat closer relation with the Germanic language group it will be analyzed, how many direct relatives of the OHG words can be found in the Baltic languages categorized as a) morphologically identical formations, b) closely related formations, c) root equations.

The results will be correlated with the results of a similar analysis conducted (but never published) almost a decade ago on *Etymologischen Wörterbuch des Althochdeutschen*, vol. VI: *mâda* – *pûzza*.

It will be tried to interpolate an overall picture from the analysis of these two volumes.

Keletas įžvalgų dėl įdomesnių prūsiškų žodžių

Tie žodžiai būtų *moter* ir *polca*, dėl kurių turėtų arba galėtų kilti diskusijų ir ateityje. Gerulio disertacijoje esama tokio užrašo: *Müter* vel — *moter*, *vox adhuc obscura*, *aperta fit riptis ecclesiae Pobethanae!* ann 1652 (aut 1665), *ubi haec legitur: Liet. Kaūpas* [reiškia] „krūva stirta, iškilimas, kauburys“, plg. liet. *Kaupai* (Vaišž. I, p. 57). „*Müter*“ arba „*moter*“, iki šiol neaiškus žodis, atrandamas 1652 (arba 1665) metų Pobethen bažnyčios raštuose, kur skaitoma tai: „Bažnyčios teritorijoje visos keturios Pobethen parapijos turi veiklos, prie kitų pastatų triūsia tik trečdalis gyventojų, kadangi kiekviena *Moter* turi savo bažnyčios valdytoją“. (Gerullis1912:72). Gerulis (1922:103) pakartoja savo 1912 m. tekstą, pridėdamas pastabą, kad raštas buvo nedatuotas ir perkelia Vaižganto nuorodą dėl *Kaupai*, bet pats jau šį žodį sieja veikiausiai su pr. *caupe*, o pastarąjį su liet. *kaūpas* ‘krūva, iškilimas, kauburys’ (dar žr. LVŽ V 258). 1340 *Mütercaupe steyn* ‘vidutinio dydžio akmuo’ Stantau apylinkės (SUB 233). Dar esama nuododos, kad abatas Jacob ir Sembos kapitula duoda *Slowothon*, jo broliams *Buthen* ir *Waysnar*, jų palikuonims raštą apie jiems priklausysiančius dvarus, esančius Stantau apylinkėse. Nuorodo rašomos dėl jų teikiamos informacijos. Pasak Gerulio taip parašytas *ū* reiškia, kad tai esanti *u* raidė, o ne *n*, nors dažniausiai to apskritimo ir nesama. Nuo 1912 m. Gerulio disertacijoje neteisingai užrašytas žemėvardis tapo ir diskusijų bei interpretacijų objektu. Jis užfiksuotas SUB 1340:233, o Gerulio disertacijos netikslumas dėl puslapio nuorodos ir paties užrašymo jau nuo 1912 m. keliauja į kitus leidinius. Autoriai pagal metus SUB surado reikiamą puslapį ir ištrauką, parašytą to meto vokiečių kalba.

1340 *Dy irste grenitze an der vorgesprochenen lûte gute ist eyn mittelmezig steyn, der do heizet Mütercaupe* (pirmoji riba pažadėtiems žmonėms [skirto] turto yra vidutinio dydžio akmuo, vadinamas *Mütercaupe*) (SUB 233). Būtent dėl ribinio akmens galima galvoti, kad *moter* buvo atskirtos viena nuo kitos (žr. Mortensen1937:47–48). Išnagrinėtas oikonimas *Motern* vėliau *Motterau* buvo perėmęs vardą jau iš egzistuojančios sąvokos *moter*, nors juos skyrė nemenkas atstumas. Semboje Wehlau apskrityje būta ir kaimo 1361 *Motern*, *Motren* (OF 107 60r–60v), 1373 *uf dem velde zu Motirn* (OF 107 55v), 1373 *Motirn* (OF 107 55v), 1396 *JacobHermanus von Motren*, *Moter* (OF 107 62v–63r), 1396–1397 *Motren* (OF 109 33–35), apie 1400 *Motren* (OF 110 19r–20r), 1404 *Motren* (OF 111 19r), 1540 *Peter Monaw zu Motern* (Ostpr. Fol. 911a, Bd. 30, Heft 1 14 29r), 1540 *Moterren*, išvardinti 12 gyventojų, tarp kurių būta lietuvių *Juckna Littaw* ir *Thomas Geidut*, plg. liet. avd. *Geidūtis* (LPŽ I 644) (Ostpr. Fol. 911 a, Bd. 30, Heft 21,2 6v), 1564/1565 *Mottern* (Ostpr. Fol. 911 a, Bd. 30, Heft 22 3v), 1785 *Moterau* kulmiškasis kaimas su 23 ugniakurais (Goldbeck 116), 1802 *Moterau* (Schroetter VI), 1844 *Motterau* 24 gyvenamieji namai, 213 gyventojų (Gebauer 134), po didžiojo istorinio virsmo 1945 m. kaimas buvo pervadintas *Sabarje* (Blažienė 2000: 98). Kaimas buvo nemažas, jis minimas ir XVI a. viduryje, atskleidžianti, kad būtent *Moterau* kaime, kuris buvo netoli upės *Deime*, gyventa ir lietuvių, nes jie tikrai galėjo įsikurti netoli pasienio esančioje gyvenvietėje. O gal tai buvo prūsų palikuonys. Stengiamasi empirinę medžiagą pateikti išsamiai, nes mokslas vis dar skolingas toms tautoms, kurių nebėra žemėlapiuose.

ADRIANO CERRI

Università di Pisa

JŪRATĖ LUBIENĖ

Klaipėdos universitetas

DALIA PAKALNIŠKIENĖ

Klaipėdos universitetas

Nemotyvuotieji šiaurės žemaičių patarmės kūno dalių pavadinimai

Šiaurės žemaičių patarmės kūno dalių pavadinimai, arba somatonimai, – ypač gausi žodžių grupė: iš rašytinių šaltinių ir gyvosios kalbos užfiksuota apie 1000 tokios semantikos leksinių vienetų. Jie sudaro gana aiškias ribas turinčią sistemą – somatonimų teminę grupę, kuri formuojama, struktūruojama ir gyvuoja lemiama tiek kognityvinių, tiek lingvistinių dėsnių.

Pranešime pristatomas vieno – nemotyvuotojo (pirminio) nominacijos tipo somatonimų tyrimo rezultatai. Nemotyvuotąją nominaciją vadinamas toks kognityvusis procesas, kai sukuriamas ar iš kitų kalbinių sistemų pritaikomas tam tikrą realiją (jos konceptą) reprezentuojantis nominacijos vienetas, kuris nesiremia kitais tos kalbos vienetais, galinčiais teikti informacijos apie įvardijamajam dalykui (jo konceptui) būdingus konceptualiuosius požymius. Nemotyvuotieji šiaurės žemaičių patarmėje vartojami somatonimai tesudaro 15 proc. visų kūno dalių pavadinimų.

Tai, kad sinchroniniu požiūriu neįmanoma jų susieti su aiškiais pamatiniais žodžiais, nereiškia, kad jie visada buvo nemotyvuoti. Diachroninė analizė leidžia rekonstruoti žodžio kilmę (tai, kas tradiciškai daroma etimologiniu metodu) bei aprašyti jo morfonologinę ir morfologinę raidą (tai, kas tradiciškai daroma istoriniu metodu) ir paaiškinti, kokie konceptualieji požymiai buvo pasirenkami leksemos formavimosi procese. Šiuo diachroniniu tyrimu kaip tik ir siekiama atskleisti išblukusius nemotyvuotųjų somatonimų semantinius požymius, kurie lėmė jų onomasiloginę struktūrą, bei išryškinti tokio tyrimo probleminius klausimus.

***Ecdotica pruthenica: prūsų Enchiridiono
kritinio leidimo klausimu***

Pranešimo tikslas – kritiškai ištirti iki šiol išleistus didžiausio prūsų kalbos paminklo, 1561 m. *Enchiridiono*, leidimus (Vater 1821; Nesselmann 1845; Uhlenbeck 1889; Berneker 1896; Trautmann 1910; Mažiulis 1966, 1981; Euler 1997–1998; Kortlandt 2002; Klussis, Palmaitis 2007).

Atskaitos tašku imama Vytauto Mažiulio garsi prūsistikos dilogija (1966, 1981).

Nagrinėjami įvairūs išoriniai ir vidiniai parametrai, susiję su *Enchiridiono* tekstu ir jo vokišku atitikmeniu (*Begleittext*), įskaitant: rengėjams žinomų ir naudojamų egzempliorių skaičių, jų tarpusavio ryšius, pastarojo dešimtmečio raidą šioje srityje, šiandien žinomų egzempliorių likimą, ir dar kita.

Be to, kritiškai vertinant kelis probleminius atvejus, taip pat bandoma nustatyti tam tikrus *erroresseparativi*, kurie leistų siūlyti hipotezę dėl *Enchiridiono stemma editionum* sudėties, kaip preliminarų atspirties tašką rengiant kritinį leidimą, pirmiausiai suprantamą kaip *constitutio textus*.

The nominative singular of the *ja*-stems in Old Prussian

A widely known phenomenon of Lithuanian is the shortening of unstressed $*-\tilde{i}-$. This is especially noticeable in the nominative singular of *ja*-stem nouns, e.g. Lith. *ožỹs* ‘billy goat’, *brólis* ‘brother’. Per Hill (2026:214f.), a secondary levelling probably took place in Latvian, generalizing a nominative singular in *-is* < $*-\tilde{i}s$ instead of having two different endings: *-is* if the ending was originally stressed, *-s* if it was originally unstressed: Latv. *âzis* ‘billy goat’, *brālis* ‘brother’.

The objective of this paper is to investigate the situation in Old Prussian to determine if some nominative singulars in *-s* (i.e. with an apocope) can be proven to be *ja*-stems. If yes, this would imply that the phenomenon is not limited to East Baltic, but took place in Old Prussian as well and, therefore, goes back to Proto-Baltic.

Attention will here be drawn more particularly to two types of words, namely adjectives in *-ing-*, regularly showing an apocopated nominative singular, and compounds, which are often *ja*-stem nouns in East Baltic (Lith. *pósunis* ‘stepson’, OPr. *passons* E ‘id.’, Lith. *pâtēvis* ‘stepfather’, Latv. *patēvis* ‘id.’, OPr. *patowelis* ‘id.’). Following the works of Larsson (2002, 2010) and Bukelskytė-Čepelė (2017), the different types of Baltic compounds will be analysed to determine which Old Prussian forms with an apocopated ending are likely to be *ja*-stem nouns.

Dvinariai prūsų įvardijimai

Pranešime aptariami XIII–XVI amžiaus dvinariai prūsų įvardijimai, išrinkti iš Trautmano žodyno. Tokių atvejų rasta daugiau nei du šimtai. Remiantis ankstesnių tyrėjų darbais, žodyno medžiaga ir gimiškų baltų tautų pavyzdžiais bandomos atstatyti kai kurių vardų prūsiškos formos. Taip pat bandomi atstatyti kai kurie patroniminiai prūsų antrųjų įvardijimų modeliai. Rekonstruotais pavyzdžiais parodomi galimi pačių prūsų vartojami dvinariai įvardijimai. Prūsų vardyno modeliai siejami kai kuriais su gyvųjų ir išnykusių baltų kalbų vardyno modeliais, išryškinant tik prūsų vardams būdingus dėsningumus. Rekonstruoti prūsų dvinarių įvardijimų pavyzdžiai: *Barthus Glante* 1398 **Bartuzis Gland(a)s*, *Maldenne Eywan* 1387 **Maldin(i)s Eiwan(a)s*; *Hannike Gedawte* 1468 **Anik(i)s Gedaut(a)s*; *Clawkō Muntike* *Kliauko [t. y. *Kliauka*] *Muntik(a)s*; *Baydot Naskaryn* **Baidot(a)s Naskarīn(a)s*; *Thomas Rethawe* [sine anno] *Semba* **Toma(a)s Reitav(a)s* ir pan.

JOLANTA GELUMBECKAITĖ
Goethe-Universität Frankfurt am Main

ADRIANO CERRI
Università di Pisa

HENRIK HORNECKER
Humboldt Universität zu Berlin

Old Lithuanian Valency Patterns and Alternations in the PaVeDa Database

The PaVeDa (Pavia Verb Database) project is an open-source relational database designed to investigate verbal argument structure across languages (Zanchi et al. 2022) and to further develop the comparative perspective initiated by the ValPaL (*Valency Patterns Leipzig*) database (Hartmann et al. 2013). Among the languages currently included in the project is Old Lithuanian, whose verbal system offers particularly valuable evidence for the historical typology of Baltic (and Indo-European) languages. In this talk, we present the integration of Old Lithuanian data into PaVeDa and discuss the main valency patterns emerging from the analysis of the 80 core verb meanings included in the database. The data were collected from the main corpora and searchable editions of Old Lithuanian texts, especially grammatically annotated resources and databases that can be searched using contemporary Lithuanian spelling. Our contribution focuses on the extent to which Old Lithuanian preserves inherited Indo-European valency structures while at the same time developing innovative argument-encoding strategies. The analysis of basic valency classes has confirmed that all major valency types—zero-place, one-place, two-place, and three-place verbs—are well represented. While the canonical coding patterns largely align with nominative—accusative alignment, Old Lithuanian also shows a considerable degree of flexibility in the encoding of non-prototypical participants. This is reflected in the use of genitive, dative, locative, and instrumental case marking, particularly with experiential predicates, non-prototypically transitive verbs, and ditransitive constructions. We will further discuss coded and uncoded valency alternations, classified according to the PaVeDa framework into argument rearranging, augmenting, decreasing, and identifying alternations (Gelumbeckaitė et al. *forthcoming*). Beyond presenting the Old Lithuanian material itself, the talk aims to show how the inclusion of historical Baltic languages in typologically oriented valency databases can contribute to the understanding of Baltic historical syntax and argument structure. In this respect, we will also address the prospects for extending the methodology to Old Latvian and Old Prussian, thus creating new possibilities for comparative Baltic research.

References

- Gelumbeckaitė, Jolanta, Adriano Cerri & Henrik Hornecker. Forthcoming. Old Lithuanian. In Silvia Luraghi, Guglielmo Inglese, Elisa Roma, Martina Giuliani & Lucrezia Carnesale (eds.). *Valency patterns and alternations*. De Gruyter.
- Hartmann, Iren, Martin Haspelmath & Bradley Taylor (eds.). 2013. *The Valency Patterns Leipzig online database*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. URL: <https://valpal.info>.
- Zanchi, Chiara, Silvia Luraghi & Claudia Roberta Combei. 2022. PaVeDa – Pavia Verbs Database: Challenges and Perspectives. In Ekaterina Vylomova, Edoardo Ponti & Ryan Cotterell (eds.). *Proceedings of the 4th Workshop on Research in Computational Linguistic Typology and Multilingual NLP*, 99–102. Association for Computational Linguistics. URL: <https://doi.org/10.18653/v1/2022.sigtyp-1.14>.

Balto-Slavic imperfective **-jā-*

The Slavic languages famously possess numerous means of verbal derivation intended to fill a specific aspectual slot. Well-known among these are the so-called ‘secondary imperfectives’, typically derived from prefixed perfective verbs through such suffixes as CSL. **-yvati* and **-(‘)ati*. The latter suffix, in particular its pre-yodizing postconsonantal variant, typically forms part of a derivational chain that includes perfective verbs in **-iti* with *o*-grade. Characteristic, if not fully regular features are its lengthened-grade (LG) root vowel PSll. **ā* [CSl. **a*] and acute intonation (cf. Vaillant 1966: 481–4, Schuyt 1990: 317–35). This derivational profile, which remains productive in several modern varieties, must go back to Proto-Slavic and is illustrated in (1).

(1) PSll. <i>*xad-ī-</i> go-IPFV- ‘go’	>	OCS <i>xod-i-</i> go-IPFV- ‘go’	BCMS <i>hòd-i-</i> go-IPFV- ‘go’	Slk. <i>chod-i-</i> go-IPFV- ‘go’
→ <i>*xād-jā-</i> go-ITR- ‘walk’	>	OCS <i>°xažd-a-</i> walk-ITR- ‘walk’	BCMS <i>°hád-a-</i> walk-ITR- ‘walk’	Slk. <i>°chádz-a-</i> walk-ITR- ‘walk’

This formation has a close parallel in East Baltic, as illustrated in (2) with the Lithuanian root *tęs-* ‘pull’. Like its Slavic counterpart, this type derives iteratives and assigns acute intonation to the root vowel with metatony. The connection with the historical **ī*-verbs is not as apparent as in Slavic, however, with the slot taken up by *tqs-ý-* in (2) often remaining vacant (cf. Stang 1966: 360–1). The common inheritance of the Slavic and East Baltic formations and their derivational profile is suggested by the existence of at least one or two secure word equations with all three slots of the derivational chain attested in both branches (differently, cf. Villanueva Svensson 2023a: 4, 14). Old Prussian also appears to preserve the type, most clearly in INF *waitiāt*, 1PL *waitiāmai* ‘say’ (~ OCS *věštati*, BCMS *vijécati*, Ru. *večát* ‘say, claim’; Mažiulis 2013: 929).

(2) Lith. <i>tęs-</i> pull- ‘pull’	→	<i>tqs-ý-</i> pull-ITR- ‘pull’	→	<i>tqsi-o-</i> pull-ITR- ‘pull’

This paper aims to give a new account of the joint Balto-Slavic prehistory of this verbal formation. It starts from the premise that any such account should be able to explain its function, the relation to the **ī*-verbs, and the LG and acute root vowel. The LG root vowel is in fact familiar from the clearly related iterative formant **-ā-* and its Indo-European predecessor **-eh₁(-ie/o-)* (cf. Mathiassen 1974: 123–49, Villanueva Svensson 2023b: 168–9). For this reason, this paper opts for a morphological explanation (for a phonological account of the Slavic data, cf. Kim 2006). The iterative-imperfective is furthermore considered together with postvocalic imperfective **-jā-* (alternating in Slavic with CSL. **-vati*) as well as feminine nominal **jā*-stems, to obtain a maximally comprehensive overview of the rise and synchronic status of the formant under investigation in Proto-Balto-Slavic.

References

- Kim, Ronald I. 2006. Indo-European origins of the Slavic verb: stem-vowel lengthening in derived imperfectives. [Unpublished handout of a talk given at Harvard University on December 15, 2006].
- Mathiassen, Terje. 1974. *Studien zum slavischen und indoeuropäischen Langvokalismus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mažiulis, Vytautas. 2013. *Prūsų kalbos etimologinis žodynas*. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

- Schuyt, Roel. 1990. *The Morphology of Slavic Verbal Aspect. A Descriptive and Historical Study*. Boston – Leiden: Brill.
- Stang, Christian S. 1966. *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*. Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget.
- Vaillant, André. 1966. *Grammaire comparée des langues slaves. Tome III. Le verbe*. Paris: Klincksieck.
- Villanueva Svensson, 2023a. Balto-Slavic denominatives from a historical perspective, with special attention to the PIE *nu*-factitives. [Presentation at the workshop *Deadjectival verb formation in Indo-European: Historical and theoretical perspectives*, Vienna, March 10, 2023. Handout: <https://deadjectivals.wordpress.com/wp-content/uploads/2023/03/villanueva-handout-wien-2023.pdf>].
- Villanueva Svensson, Miguel K. 2023b. *The Rise of Acuteness in Balto-Slavic*. Boston – Leiden: Brill.

The Indo-European Perfect and the Balto-Slavic Present

Attempts to reconstruct the common verbal system of the Baltic and Slavic languages have largely been based primarily on inflectional morphology. Less attention has been paid to shared innovations in nominal and verbal derivation, which in several cases point to a common Balto-Slavic development. It is well known that the Balto-Slavic verbal system is built on two stem types, the present and the preterite, and that some formations and categories of Proto-Indo-European were incorporated into such a present–preterite system. The derivation of certain Balto-Slavic verbs from Proto-Indo-European perfect stems is generally accepted and is even noted in etymological dictionaries: for example, Lith. *garėti* ‘evaporate’ and OCS *gorěti* ‘burn’ derive from the perfect stem of the Proto-Indo-European verb **g^wher-* ‘burn’, which is also attested, among other forms, in OCS *grěti* ‘to warm.’

There are several such examples in the Balto-Slavic languages, and they have not been satisfactorily described in a single study. Therefore, in this paper we aim to systematically present all examples of Balto-Slavic lexemes that reflect Proto-Indo-European perfect stems and to discuss the formal and semantic criteria for such a classification. In addition, we wish to discuss whether the redefinition of inherited perfect stems constitutes a valid argument in favour of the existence of a Balto-Slavic linguistic unity, or whether these developments should instead be regarded as parallel developments in the Baltic and Slavic languages.

On Old Prussian *teansis* ‘Deysel’

This talk deals with different reflexes from Indo-European roots for the meaning ‘pulling; stretching’, notably **ten-* and its various extended forms, in Baltic, starting from the Old Prussian word for ‘pole, shaft’. It is generally agreed on that item 254 of the Elbling vocabulary, written <teausis> for ‘Deysel’, should be read as *teansis* with confusion of <u> for <n> due to their similarity in cursive, as is the case with <greaste> for *greanste*, EV 305 (cf., e.g., Trautmann 1910: 447; Stang 1966: 26; Rinkevičius 2017: 72). Less agreement, however, seems to prevail on the root etymology of the word. The following two proposals are frequently found in the literature, both starting from a basic root **ten-* (LIV² 626f.) with different extensions:

- (1) From PIE **tens-* ‘ziehen’ (LIV² 629), the root that also underlies Lith. *tęsti* ‘draw, stretch, pull’ (cf., e.g., already Brugmann 1906: 243; Trautmann 1910: 447; IEW 1068f.; LEW 1083; ALEW 2.0 s.v. *tęsti*),
- (2) From PIE **teng^h-* ‘id.’ (LIV² 657 s.v. **t^heng^h-*; e.g., Noreen 1894: 26; EWDS 185 s.v. *Deichsel*; Ernout-Meillet 1985: 680; Oettinger 2003: 188).

In favour of etymology (1), Mažiulis has set up **tēnsīs* as an immediate preform (PKEŽ 4 187f.), while Smoczyński (LAV 366 s.v. *tenseiti*) has argued for a **tansis* with a different root vocalism, but still from **tens*. The second option is clearly based on a connection with the Latin and Germanic ‘pole’-words, *temō* < **teng^h-smō* and Germ. *Deichsel* < **þenχslō* < **teng^h-slā* (EWAhd 638 s.v. *dīhsila*).

However, while both etymologies (1) and (2) imply a **i̯o*-stem (Larsson 2005: 370), setting up a respective pre-Baltic **teng^h(-)-s-i̯a-* (vel sim.) derived from option (2) for *teansis* is phonologically problematic, as has been pointed out, although for a variant **tenks-*, already by Leskien (apud Osthoff 1898: 38f.; cf. Reiter forthcoming: 368 fn. 24). While consonant cluster simplifications do occur in some cases (cf. Trautmann 1910: 182), positing a loss of **g-* in this position on phonological grounds seems rather *ad hoc* – and is also never argued for explicitly since the Prussian entry and its alleged pre form is usually given without further comments.

In this talk, I will (re)investigate the attestation and semantics of the different **ten*-roots in Baltic in order to shed light on the question whether **teng^h(-)-s-i̯a-* has to be discarded as an uninformed reconstruction that was set up due to the semantic identity of the forms in question (i.e., the fact that they all mean ‘pole, shaft’), or whether the semantic development of different root reflexes might have led to a reassociation and secondary remodelling of *teansis*. Beyond the Old Prussian situation, the investigation should also contribute to a better understanding of the IE root **ten-* and its various extensions, as well as to the question of root extensions more generally.

References

- ALEW = Wolfgang Hock et al. *Altltauisches etymologisches Wörterbuch* (ALEW). Version 2.0. Online via <https://alew.uni-frankfurt.de>.
- Brugmann, Karl. 1906. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*. 2. Bearbeitung. Strassburg: Trübner.
- Ernout, Alfred & Antoine Meillet. 1985. *Dictionnaire étymologique de la langue latine: histoire des mots*. 4. éd. Paris: Klincksieck.
- EWAhd = Albert L. Lloyd, Rosemarie Lühr & Otto Springer. 1998. *Althochdeutsches Etymologisches Wörterbuch*. Band II. *bî – ezso*. Göttingen & Zürich: Vandenhoeck & Ruprecht. Online unter <https://ewa.saw-leipzig.de/volumes/2/de> [01.06.2026].
- EWDS = Friedrich Kluge & Elmar Seebold. 2002. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 24., durchges. und erw. Auflage. Berlin et al.: De Gruyter.
- IEW = Julius Pokorny. 1959. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern & München: Francke.

Larsson, Jenny. 2005. The Orthographic Variants <oa> and <ea> – Traces of Accent in the Elbing Vocabulary. In Günter Schweiger (ed.), *Indogermanica: Festschrift Gert Klingenschmitt; indische, iranische und indogermanische Studien ; dem verehrten Jubilar dargebracht zu seinem fünfundsechzigsten Geburtstag*. Tübingen: Schweiger.

LAV = Wojciech Smoczyński. 2005. *Lexikon der altpreußischen Verben*. Innsbruck: Institut für Sprachen u. Literaturen d. Universität Innsbruck.

LEW = Ernst Fraenkel. 1962–1965. *Litauisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Winter.

LIV² = Helmut Rix, Martin Kümmel, Reiner Lipp, Brigitte Schirmer & Thomas Zehnder. 2001. *Lexikon der indogermanischen Verben. Die Wurzeln und ihre Primärstammbildungen*. Zweite, erweiterte und verbesserte Auflage, bearbeitet von Martin Kümmel & Helmut Rix. Wiesbaden: Reichert.

Noreen, Alfred. 1894. *Abriß der urgermanischen Lautlehre*. Straßburg: Trübner.

Oettinger, Norbert. 2003. Neuerungen in Lexikon und Wortbildung des Nordwest Indogermanischen. In Alfred Bammesberger & Theo Vennemann (eds.), *Languages in Prehistoric Europe, 183–193*. Heidelberg: Winter.

Osthoff, Hermann. 1898. Griechische und lateinische Wortdeutungen. Dritte Reihe. *Indogermanische Forschungen* 8, 1–65.

PKEŽ = Vytautas Mažiulis. 1997. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, 1-ojo leidimo 4 t. Vilnius: Mosklas.

Reiter, Viktoria. Forthcoming. Schwer zum dazahn: Idg. *tengh ‘ziehen’. In Michiel de Vaan & Sergio Neri (eds.), *The Speakers of Indo-European and their World*. Akten der XVII. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft, 09.–12.09.2024 Basel, 361–374. Wiesbaden: Reichert.

Rinkevičius, Vytautas. 2017. *Altpreußisch: Geschichte – Dialekte – Grammatik*. Hamburg: baar.

Stang, Christian. 1966. *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*. Oslo et al.: Universitetsforlaget.

Trautmann, Reinhold. 1910. *Die altpreußischen Sprachdenkmäler. Einleitung, Texte, Grammatik, Wörterbuch*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.

***Monumenta Prussica Helsingiensia* –
primirštas prūsistikos šaltinis**

Pranešime bus pristatytas Suomijos nacionalinėje bibliotekoje Helsinkyje saugomas rankraščių ir spaudinių rinkinys *Monumenta Prussica* (signatūra: AöIV9), į kurį įrišta kelios dešimtys Prūsijos kultūros ir istorijos studijoms svarbių dokumentų, tarp jų – I ir II prūsų katekizmai, Simono Grunau kronikos lotyniškasis nuorašas, Sūduvių knygelės nuorašas, įvairių kitų istorijos šaltinių (Erasmio Stellos, Aenejaus Silvijaus Piccolominio, Motiejaus Miechovitos, Friderico Zamelijaus tekstų, šv. Adalberto kankinystės aprašymų etc.) lotyniškais nuorašais. Rinkinys galėjęs būti sudarytas XVIII amžiuje Karaliaučiuje, matyt, planuojant jį spaudai, nors tai niekada ir nebuvo padaryta. Mokslinėje literatūroje iki šiol išsamiau yra aptartas tik vienas rinkinio fragmentas – S. Grunau kronikos baltiškieji intarpai: prūsų kalbos žodynelis (GrF) ir latviškasis *Tēve mūsu*, aprašyti ir perspausdinti V. Kiparsky'o 1970 m. straipsnyje, iš kurio jie cituojami vėlesniuose prūsų kalbos paminklų aprašuose (pvz., Mažiulis PKP 2: 48; Dini 2023: 219). Kiti rinkinio dokumentai, Kiparsky'o paminėti tik prabėgomis, vėlesniems tyrėjams, regis, likę nežinomi ir literatūroje paprastai neminimi. Pranešime bus pristatytas visas rinkinio turinys, aptarta jo struktūra ir atkreiptas dėmesys į kai kurias įdomesnes vietas.

Literatūra

Dini, Pietro U. 2023, *Foundations of Old Prussian*, Lanham, Boulder, New York, London: Lexington Books.

Kiparsky, Valentin 1970, Das Schicksal eines altpreußischen Katechismus (II), *Baltistica* 6(2), 219–226.

Mažiulis PKP – Vytautas Mažiulis, *Prūsų kalbos paminklai 2*, Vilnius: Mokslas, 1981.

More forms, fewer functions?

Infinitive typology in Old Prussian and its Baltic parallels

Old Prussian, the extinct West Baltic language, is attested only fragmentarily through a limited corpus of religious translations and lexical materials. Despite this scarcity, its verbal system reveals notable morphological diversity, particularly in the formation and distribution of infinitival structures. This paper examines infinitival variation in Old Prussian with a focus on the so-called “third type” of infinitive forms, which have no direct structural equivalents in either Lithuanian or Latvian. The study situates Old Prussian within a broader Baltic typological framework and investigates whether its infinitival system exhibits functional extensions comparable to those observed in East Baltic languages, especially Lithuanian.

A central point of comparison is the role of the infinitive in directive and imperative contexts. In Lithuanian, the infinitive may acquire a pragmatic directive function, particularly in informal, instructional, or prohibitive contexts, where it can partially overlap with imperative semantics. Latvian, by contrast, shows a more restricted distribution of such uses. In several Indo-European languages outside the Baltic group, including Slavic, Romance, and Germanic languages, infinitives frequently appear in directive constructions, especially in signage, instructional discourse, and impersonal prohibitions. However, these uses are typically considered pragmatically conditioned rather than syntactically integrated into the imperative paradigm.

The analysis of Old Prussian data, constrained by the limited and translated nature of its attested texts, suggests that while multiple infinitival formations are present, there is no clear evidence that infinitives participate in a systematic directive or imperative function analogous to Lithuanian usage. Instead, directive meaning in Old Prussian appears to be consistently expressed through finite verb forms or periphrastic constructions, some of which may reflect contact-induced influence from German or Latin translation models. In particular, constructions involving causative or hortative semantics are more plausibly analyzed as lexical or periphrastic strategies rather than grammaticalized infinitival directives.

The so-called third type of Old Prussian infinitive is therefore examined not as a functional counterpart to Lithuanian directive infinitives, but as a morphological variant whose distribution remains primarily syntactic or diachronic in nature. Possible explanations include archaisms preserved from earlier Baltic stages or secondary morphological specialization without corresponding functional expansion.

By comparing Old Prussian with Lithuanian and Latvian, as well as selected typological parallels from other Indo-European languages, the paper argues for a fundamental asymmetry between morphological complexity and functional extension in Baltic infinitival systems. While Lithuanian demonstrates a relatively high degree of pragmatic flexibility in infinitival usage, Old Prussian maintains a more restricted functional profile despite its internal morphological variation.

In conclusion, the absence of a directive infinitive in Old Prussian is interpreted not as an accidental gap in the documentation, but as a reflection of deeper structural differences in the development of West Baltic verbal syntax. This contributes to a broader understanding of how infinitival constructions evolve along divergent morphosyntactic and pragmatic pathways within closely related languages.

**Raidės á su akūto ženklų reikšmė
XVI amžiaus lietuviškuose spaudiniuose**

Įprasta manyti, kad akūto ženklas, dedamas ant raidės á kai kuriuose LDK lietuviškuose spaudiniuose, ypač Merkelio Petkevičiaus *Katekizme* (Vilnius, 1598), neturėjęs jokios fonetinės reikšmės. Tokia autoritetų nuomonė įtvirtinta ir vadovėliuose. Pranešime keliama hipotezė, kad šis ženklas (nesusijęs su žodžio kirčio vieta, kaip galima įsitikinti vos porą eilučių perskaičius), vis dėlto turėjo fonetinę reikšmę, tik ne dabartinėje, o XVI amžiaus lietuvių kalboje. Jo vartojimo prasmė buvo paaiškinti lietuviškų žodžių tarimą lenkų kilmės kunigams, netobulai mokėjusiems lietuvių kalbą, panaudojant tuometinės lenkų kalbos rašybos priemones. Šios išvados gali ateityje padėti aiškinantis ir skirtingos formos kirčio ženklų (tiesiogiai neatitinkančių mums pažįstamų lietuvių kalbos priegaidžių) prasmę Daukšos *Postilėje*.

Deminutyvai Viliaus Kalvaičio Prūsijos lietuvių dainų rinkinyje, palyginti su Liudviko Rėzos sukaupų dainų deminutyvais

Medžiaga. Iš didelės apimties ragainišio V. Kalvaičio 1905 m. rinkinio (KlvD) peržiūrėta 90 (po 10 iš devynių knygos skyrių) dainų. Deminutyvinės ir nedeminutyvinės daiktavardžių formos rinktos iš leidinio: Aleksynas 1998: 1–260. Klvd yra paties V. Kalvaičio užrašytų dainų su metrika rinkinys (451 daina, p. 1–270), papildytas 239 „pridėtinėmis“ dainomis, kurias sudaro Rėzos ir Nesselmanno skelbtų dainų tekstai, ir dainomis vadinama poezija (p. 273–396), plačiau žr. Grigas 1998: XVIII. L. Rėzos sukaupų dainų deminutyvai yra ištirti (žr. toliau).

Tikslas. Pranešime siekiama aptarti: 1) deminutyviškai ir nedeminutyviškai bei abiem būdais vartojamų leksemų santykį; 2) deminutyvinių ir nedeminutyvinių formų pavartojimų dažnį (ang. token frequency); 3) formų su interdialektinėmis ir dialektinėmis deminutyvų priesagomis pavartojimų dažnį.

Rezultatai. V. Kalvaičio užrašytų dainų deminutyvų tyrimo rezultatai lyginami su L. Rėzos 1825 m. dainų rinkinio (RDP) ir jo rankraštyno (RDR) deminutyvų tyrimo rezultatais (žr. Stundžia 2025, plg. Ambrazas 2000: 88 t.). Visi šaltiniai priklauso tam pačiam Rytų Prūsijos (plačiau – vakarų) lietuvių tarmių arealui, laiko skirtumas – apie 80 metų: Rėzai dainas būrelis talkininkų užrašė daugiausia 19 a. antrame dešimtmetyje (plg. Citavičiūtė 2018: 31–40; Jovaišas 1964: 8–12), o V. Kalvaitis darbavosi to paties amžiaus pabaigoje (žr. Grigas 1998: VII tt.). L. Rėza publikuoti rengiamus dainų tekstus redagavo (žr. Jovaišas 1964: l. c. ir lit.), tuo tarpu Kalvaičio rinkinys „laikomas ypač patikimu“ (Grigas 1998: XVII).

1. Lyginant deminutyviškai ir nedeminutyviškai bei abiem būdais pavartotų daiktavardžio leksemų dažnį, Klvd išsiskiria tuo, kad tik deminutyviškai pavartotų leksemų, sudarančių trečdalį visų daiktavardžių, yra 8–11 proc. mažiau, o tik nedeminutyviškai pavartotų – 12–16 proc. daugiau negu RDP ir RDR.

2. Klvd deminutyvinės daiktavardžio formos, sudarančios kiek daugiau negu pusę visų daiktavardžio formų pavartojimų, yra 6–15 proc. retesnės, o nedeminutyvinės tiek pat dažnesnės negu RDP ir RDR.

3. Klvd deminutyvinės formos su interdialektinėmis priesagomis, sudarančios kiek mažiau nei du trečdalius visų deminutyvinių formų pavartojimų, yra 15–17 proc. dažnesnės negu RDP ir RDR, kur interdialektinių ir dialektinių priesagų dažnis yra apylygis. Iš interdialektinių priesagų visuose šaltiniuose vyrauja prototipinė deminutyvų priesaga *-el-/ël*.

4. Klvd deminutyvinės formos su dialektinėmis priesagomis, sudarančios apie trečdalį visų deminutyvinių formų pavartojimų, yra 18–20 proc. retesnės negu RDP ir RDR. Priesagų inventorių daugmaž toks pat, o formų su jomis (išskyrus su priesaga *-už-* ir iš dalies *-yt-*) pavartojimų dažnis gerokai skiriasi (KlvD ypač retos formos su priesaga *-at-/ait-*).

Pranešime bus stengiamasi ieškoti atsakymų, kokios priežastys galėjo lemti ištirtuose 19 a. Rytprūsių lietuvių dainų šaltiniuose esančius deminutyvų vartojimo skirtumus.

Šaltiniai

Aleksynas, Kostas (red.) 1998. *Vilius Kalvaitis. Prūsijos lietuvių dainos*. Vilnius: LLTI.

Kalvaitis, Vilus 1905. *Prusijos Lietuvių DAINOS*. Tilžė: E. Jagomastas, 1905. [Prusijos lietuvių dainos / surinko ir pridėdams anas per Rėzą, Nesselmann'ą, dr. Sauerwein'ą bei kitus rinktas arba sutaisytas dainas išleido savo paties kašta Vilus Kalvaitis. – 1905. – VII, \[1\], 408 p., 1 portr. lap. | epaveldas.lt](#)

Rinktinė literatūra

Ambrazas, Saulius 2000. *Daiktavardžių darybos raida. T. 2. Lietuvių kalbos vardažodiniai vediniai*. Vilnius: MELI.

Citavičiūtė, Liucija 2018. Prūsijos lietuvių dainų rinkimo, tyrimo ir publikavimo pradžia. In Citavičiūtė, Liucija (red.) *Martynas Liudvikas Rėza. Raštai. V. Prūsijos lietuvių dainos*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: 17–52.

Grigas, Kazys 1998. Ką išsaugojo Vilius Kalvaitis. In Aleksynas 1998: VII–XX.

Jovaišas, Albinas 1964. Lietuvių liaudies dainos L. Rėzos archyviniam palikime. In Jovaišas, Albinas (red.). *Liudvikas Rėza. Lietuvių liaudies dainos. 2*. Vilnius: Vaga.

Stundžia, Bonifacas 2025. Deminutyvai Liudviko Rėzos dainų rinkinyje (1825) ir jo rankraštiniame archyve, *Baltu filologija* 34(2): 81–101.

Divdabji ar *-dam-* 16.–19. gadsimta latviešu rakstos un gramatikās

Mūsdienu latviešu valodā ar *-dam-* darina t.s. daļēji lokāmos divdabjus, kam ir tikai vsk. un dsk. nominatīva formas abās dzimtēs un kas lietojami tikai puspredikatīvi, raksturojot galvenās darbības situāciju vai norises apstākļus, dzimtē un skaitlī saskaņojoties ar teikuma subjektu. Tomēr vēsturiski lietojums ir bijis daudzveidīgāks (Veidemane 2002). 16.–17. gs. rakstos šim divdabim ir ne tikai nominatīva, bet arī vairāku citu locījumu formas, turklāt tas ir lietots vairākās funkcijās: 1) puspredikatīvi (apozīcijā) – nominatīvā vai bezgalotnes formā, 2) atributīvi – dažādos locījumos, 3) adverbiāli – nesaskaņotā nominatīvā. Līdzīgs lietojums redzams arī 18. gadsimta rakstos, tomēr izteiktā pārsvarā ir puspredikatīvais lietojums, pareti divdabji lietoti atributīvi, bet praktiski nav adverbiāla lietojuma.

Šajā laikā arī veidojas izpratne par šīm gramatiskajām formām. Sākot ar 1685. gada Adolfa un Langija gramatikām formas ar *-dam-* sauktas par tagadnes aktīvo divdabi. Lietojums pirmoreiz plašāk aprakstīts Stendera gramatikās (1756, 1763, 1783). Sākot ar Heselberga gramatiku (1841) aizrādīts, ka šī divdabja atributīvs lietojums ir nevēlams. To pašu norāda arī Rozenbergers (1852), bet jo īpaši Bīlenšteins (1863, 1866), rakstīdams: “Ganz unlettisch und daher stets zu vermeiden ist der attributive Gebrauch, wie er sich in Schrift und Druck leider nicht selten findet bei denen, die ächtes Lettisch nicht verstehen.”

Vienlaikus 19. gadsimta rakstiem tiešām vērojams liels divdabju ar *-dam-* lietojuma pieaugums. Tas joprojām galvenokārt lietots apozīcijā, taču līdz ar dažāda satura izdevumu, kā arī periodikas pieaugumu, jo plaši tiek šie divdabji parādās kā atribūti, turklāt ne tikai nominatīvā. Gadsimta vidus izdevumos šo divdabi dažādos locījumos biežāk sāk lietot adverbiāli, aizstājot nelokāmo divdabi ar *-ot*. Šādu lietojumu arī no tautas valodas savā gramatikā atzīmē Milēnbahs (1907), vēlāk arī Endzelīns (1922).

Atributīvā lietojuma pieaugumu 19. gadsimtā neapšaubāmi var skaidrot ar vācu valodas ietekmi un vajadzību pēc lokāma tagadnes aktīvā divdabja. Tā kā tagadnes divdabji ar *-oš-* (balt. **-nt-*) vēsturiski darināti gandrīz tikai no intransitīviem vārdiem, tad vispirms atributīvo funkciju uzņēma divdabji ar *-dam-*. Tikai 20. gadsimta rakstu valodā, pilnībā atmetot divdabja ar *-dam-* lietojumu atributīvajā funkcijā, šo lomu ir pārņēmis divdabji ar *-oš-*, atstājot iepriekšējam tikai puspredikatīvo funkciju, no kuras to savukārt mūsdienās izspiež nelokāmās formas ar *-ot*. Tādējādi iespējams, ka divdabji ar *-dam-* var kļūt par arhaisku formu vai nākotnē pat pilnīgi zust no valodas.

Referāts papildinās un precizēs dažas iepriekšējos pētījumos izteiktās domas par šī divdabja lietojuma izmaiņām latviešu rakstu valodas vēsturē.

Old Prussian *bēi* ‘was’

The preterit of the verb ‘to be’ in Old Prussian is *bēi* III 107₄, *bei* III 107₄, *bhe* III 93₁₄ ‘was’, going back to Proto-Baltic **bēiā* (vel sim.). Most scholars have directly equated the Old Prussian preterit with the Slavic imperfect (OCS) *běxъ*, *bě*, *bě* (beside innovated *běaxъ*, *běaše*, *běaše*), in turn pointing to a Balto-Slavic preterit stem **bē-* that has proven far more difficult to account for (the common segmentation as **b-ē-*, with a preterit suffix **-ē-*, can be shown to be exceedingly problematic on several grounds). The alternative defended in this paper (following Klingenschmitt and Praust, among others), is that the **-ē-* of **bē-* continues the PIE imperfect **é-h₁es-t*/**é-h₁s-ént* > early Bl.-Sl. **ēs-/ēs-*, with preserved augment and secondarily added **b-* from **bū-*. An important and, apparently, hitherto unnoticed corollary of this analysis is that the Balto-Slavic stem was **bēs-*, not **bē-*. In Baltic **bēs-* was predictably reinterpreted as a sigmatic aorist **bē-s-* and routinely replaced **-s-* with **-ī-*, whence **bēiā* > OPr. *bēi*, *bhe*. The East Baltic preterit stem **bi-* of OLith., *bit(i)*, Latv. *biju* constitutes an important (and, again, not always properly appreciated) innovation. It almost certainly continues a Balto-Slavic stem **bī-* that was exclusively used to build a periphrastic conditional.

VUK VUKOTIĆ

Vilniaus universitetas

ERIKA SAUSVERDE

Vilniaus universitetas

The political stakes of Baltic-Slavic language visualizations

This paper explores the politicization aspect of probably the longest and most elaborate debate within Indo-European linguistics – the question of the historical relations between Baltic and Slavic languages – through an analysis of visual taxonomies employed by authors. Originating as a scholarly dispute, the “Baltic vs. Slavic controversy” quickly gained a political dimension in the wake of the 1919-1920 war between Lithuania and Poland, as well as later Soviet rule in the Baltics (cf. Matthews 1957). The controversy arguably reached its peak with at the 1963 Fifth International Congress of Slavists in Sofia, when a special Committee of sixteen members was created and tasked with examining the problem of Baltic-Slavic historical relations (cf. Klimas 1967). Scholars involved in the debates over the last century have produced a wealth of visual taxonomies – phylograms, cladograms, dendrograms, maps and other diagrams – as an effective way advance their theories. I have collected and analysed 82 such visual taxonomies. The analysis shows that open politicization of the Baltic-Slavic relations came only from Baltic émigré scholars in the US during the Cold War. However, work of other scholars also raised the political stakes in two ways: either by insisting on a certain nomenclature (Baltic or Balto-Slavic), or by producing visuals that would show which languages (whether modern and hypothetical protolanguages) could be claimed to be “more archaic” vs. “younger / innovative”. The visual taxonomies and different visions will be conceptualized as “branch-claiming” and their political stakes discussed within the context of interbellum, Cold War and post-Baltic independence politics.

References

- Klimas, Antanas. (1967). ‘Balto-Slavic or Baltic and Slavic? (The Relationship of Baltic and Slavic Languages)’, *LITUANUS* 13, no. 2.
- Matthews, William Kleesmann. (1957). ‘The Interrelations of Baltic and Slavonic’, *The Slavonic and East European Review* 35, no. 85.

ARNAS ŽEMAITIS

Vilniaus universitetas

MANTAS ŽEMAITIS

Vilniaus universitetas

Prūsų III katekizmo diftongoidų *ou* ir *ei* rašybos ir tarimo ypatumai

Jau seniai konstatuota, jog prūsų III katekizmo tarmėje iš baltų prokalbės paveldėtieji ilgieji balsiai **ū* ir **ī* virsdavo diftongoidais /*ou*/, /*ei*/ . Taip pat seniai pastebėta, kad paveldėtų baltiškų balsių **ū* ir **ī* rašyba III katekizme yra nenuosekli (pvz., *tūlan* : *toūlan*, *gīwan* : *gijwan* : *geīwan*), tačiau iki šiol trūksta nuodugnių specialių tyrimų, nagrinėjančių šių balsių rašybos dėsninumus. Šiame tyrime bus surinkta baltų **ū*, **ī* atitinkančių prūsų III katekizmo balsių užrašymų statistika ir remiantis gautais duomenimis bus pateikiama įžvalgų ne tik apie pačią rašybą, bet ir apie šių ilgųjų balsių tarimą. Balsių **ū* ir **ī* atvejais bus surenkami tik iš III katekizmo, remiantis lingvisto Vytauto Mažiulio etimologijomis, ir bus analizuojami suskirsčius pagal įvairius kriterijus, pvz., pagal kirčiavimą (į kirčiuotus ir nekirčiuotus, remiantis aiškaus kirčiavimo žodžių atvejais), vietą žodyje (šaknis, priesaga, galūnė), vietą pačiame katekizme ir kt. Remiantis **ū*, **ī* rašybos III katekizme statistikos analize tikimasi daugiau išsiaiškinti apie tam tikrus diftongoidų /*ou*/ ir /*ei*/ tarimo aspektus bei apie sąlygas, kuriomis įvykusi diftongizacija. Visa tai prisidės prie nuodugnesnio prūsų kalbos III katekizmo tarmės suvokimo.

Vilniaus universiteto leidykla

Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius

info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt

Knygos internete: knygnas.vu.lt

Mokslo periodikos žurnalai: zurnalai.vu.lt